

BARNS RÖSTER I SATSNINGEN

I den här texten lyfter vi barn och ungas perspektiv på likvärdighet och kompensatoriska insatser. Vi har mött dessa elever i workshops anordnat inom satsningen, *En jämlik chans att klara skolan*, och i en Novus-undersökning samlat in ytterligare röster.

Syftet är att ge en röst åt barn och unga – deras erfarenheter, perspektiv och konkreta förslag på lösningar för att förstå hur skolans kompensatoriska uppdrag kan bli mer träffsäkert. Dokumentet ska fungera som en röstförstärkare, där barn och ungas berättelser lyfter de verkliga utmaningarna i deras vardag och ger vuxenvärlden inspiration och vägledning för att skapa en mer jämlik och inkluderande skola.

SKILLNADER

I kunskapsunderlaget för satsningen *En jämlik chans att klara skolan* lyfts det fram att likvärdighet länge varit ett bärande ideal inom svensk utbildningspolitik – alla barn, oavsett bakgrund, ska ha lika möjligheter att lyckas i skolan.¹ Centralt i detta ideal finns skolans kompensatoriska uppdrag: att motverka de ojämlikheter som barn bär med sig in i klassrummet.

På en workshop med elever i årskurs 9 så återkom de regelbundet till skillnaderna. En av eleverna nämnde att *”en skola här och en skola i stan är inte lika varandra alls. Vi är på svarta listan på sämsta skolor. Jag vet inte hur*

¹ *En jämlik chans att klara skolan – hur kan civilsamhället bidra*, 2024

politiker kan lösa vår skola. Det börjar ju göra saker, men först måste de lösa allt som är fel i hela samhället innan det kan bli bättre för oss i vår skola. Vi unga behöver hjälp, för vi kan inte lösa det här själva. Det kommer dåliga killar hit hela tiden och försöker få de yngre att göra dåliga saker. Det är en del av vår skola". De pratade även om att de ser skillnaderna inom det egna (utsatta) område de bor i, som en av eleverna sa: "jag bor i alla fall i den finare delen av området."

De identifierade även konkreta exempel på hur socioekonomiska skillnader påverkar barns vardag. *"Barn som inte har lika mycket kanske inte äter bra hemma. Vi borde ha frukost i varje skola så att alla får samma förutsättningar – oavsett om man är rik eller fattig."* Även skoluniformer nämndes som en möjlig väg mot en mer jämlik skolmiljö av eleverna: *"Det skulle göra att vi inte jämför oss lika mycket. Då slipper vi tävla om märkeskläder."*

I en annan undersökning som Friends genomförde tillsammans med Novus våren 2025, där cirka 1 000 elever deltog från hela Sverige, fick eleverna frågan: "vilka insatser på fritiden tror du skulle hjälpa dig att få bättre betyg i skolan?".

Eleverna svarade:

- En trygg och lugn plats att på plugga på efter skolan – 28%
- Att kunna röra på mig och ha en fysisk aktivitet direkt efter skolan – 25%
- Att ha en vuxen mentor som kan stötta och motivera mig – 25%
- Att få studera tillsammans med andra elever i grupp – 24%
- Att få organiserad läxhjälp efter skolan – 16%
- Att mina föräldrar fick mer hjälp och tips om hur de kan stötta mig i skolan – 10%

Som vi kan se i både denna undersökning så har de identifierat faktorer som många skolor eller kommuner inte alltid har på plats, många gånger på grund av resursbrist.

VIKTIGA VUXNA

Eleverna synliggjorde inte bara bristerna, de gav även konkreta förslag på lösningar som till exempel att fler vuxna behövs i skolan – inte minst för att kompensera det stöd som vissa barn inte får hemma.

"Vi behöver fler lärare i klassrummet, och inte bara att de ska säga att det finns läxhjälp vi kan gå till. Många vågar inte gå dit. Man behöver ha en relation med en vuxen först för att gå dit", sa en elev.

Skolan är den största skyddsfaktorn mot utanförskap. Hösten 2024 saknade nästan 20 000 elever behörighet till gymnasiet. Det får stora konsekvenser för både eleven och för samhället. Vi samarbetar på nya sätt och över gränser – och vill få med fler aktörer – mot ett gemensamt mål: att fler barn på sikt ska klara skolan. [#enjämlighetschans](#)

Liknande resonemang hade elever från årskurs 7–8 i en annan workshop; *"vi behöver fler vuxna i klassrummet och mindre klasser"*. De efterfrågade fler vuxna även utanför klassrummen, dvs. mellan lektionerna. Även fler skolsköterskor och kuratorer önskades av eleverna.

En tydlig tematik som återkom i samtalen med eleverna var vikten av att ha vuxna i skolan som ser, lyssnar och förstår – vuxna som inte dömer utan stöttar, motiverar och hjälper utifrån elevernas livssituation. För många av de barn vi har mött genom projektet var detta en brist som påverkade deras känsla av trygghet och tillhörighet i skolan. Flera uttryckte: *"jag har ingen relation med någon lärare."*

Samtidigt lyfte några elever det motsatta – att det gör stor skillnad att ha en vuxen som ser en på riktigt. En av eleverna beskrev en av sina lärare så här: *"hon är omtänksam, hon lyssnar. Man kan berätta ens problem och hon ger svar tillbaka och agerar när det behövs."*

I våra samtal med eleverna kan vi se att det kan uppstå ett glapp mellan elevers upplevelser och vuxnas agerande – de berättar att vuxna inte alltid förstår deras perspektiv eller situation. Ett glapp som i förlängningen påverkar deras tillit till skolan.

Sammantaget visar elevernas berättelser hur avgörande tillitsfulla relationer med vuxna är – både när de saknas och när de fungerar. Det är just dessa relationer som kan vara skillnaden mellan att känna sig missförstådd eller sedd, mellan hopplöshet och framtidstro.

Skolan är den största skyddsfaktorn mot utanförskap. Hösten 2024 saknade nästan 20 000 elever behörighet till gymnasiet. Det får stora konsekvenser för både eleven och för samhället. Vi samarbetar på nya sätt och över gränser – och vill få med fler aktörer – mot ett gemensamt mål: att fler barn på sikt ska klara skolan. [#enjämlighetschans](#)

TRYGGHET

Barn och ungas trygghet är en grundförutsättning för lärande. Trygghet handlar om frånvaron våld och mobbning men också om att bli lyssnad på, respekterad och förstådd. När barn känner sig trygga i sin skolmiljö skapas utrymme för koncentration, motivation och lärande – en förutsättning för att skolan ska kunna leva upp till sitt kompensatoriska uppdrag.

Eleverna efterfrågade trygga platser att plugga på efter skoltid, tillgång till organiserad läxhjälp och fritidsaktiviteter. Som en elev uttryckte det: *"vi vill ha någonstans att hänga på efter skolan – alla fritidsgårdar läggs ned idag. Det är därför vi är med i det här projektet, för att hitta fler bra grejer att göra efter skolan."*

Även otrygghet utanför skolan återkom i samtalet med eleverna i 9:an. *"De problem som finns i hela samhället finns också i skolan. Det händer här också. Det påverkar oss. Vuxna borde tänka mer på oss som lever i det. Vi är unga. Vi är framtiden."*

Några av eleverna tog upp exempel kring händelser som skett i området och polisens ökade närvaro. De pratade om hur de gång på gång blev visiterade av polis, något som skapade rädsla, ilska och misstro hos dem. *"Polisen trycker upp oss mot väggen, och de är ofta otrevliga mot oss"*, sa en elev, medan de andra eleverna i rummet nickade instämmande.

Eleverna lyfte att skolan behöver vara en plats där otrygga erfarenheter får uttryckas, som mötet med poliser – att skolan kan få vara en plats där de kan prata av sig, få stöd och bekräftelse, och där vuxna tar deras berättelser på allvar. *"Skolan måste vara trygg. Det måste vara en plats där vi elever inte är rädda. Fler kameror funkar inte, det händer bara runt hörnet istället."*

De beskrev hur våld och psykisk ohälsa utanför skolan också följer med in i skolmiljön – och efterlyste att vuxna verkligen behöver förstå hur djupt det påverkar dem. *"Vi i vår ålder är mer utsatta för våld och kriminalitet än vuxna fattar. Vi har sett grejer vi inte ska behöva se. Det påverkar oss. Folk är deprimerade och har problem hemma – då finns det en risk att de blir kriminella."*

En av eleverna från åk 8 nämnde att *"jag blir mer otrygg om det är övervakningskameror och säkerhetsgrejer. Jag vill hellre ha fler vuxna."*

Skolan är den största skyddsfaktorn mot utanförskap. Hösten 2024 saknade nästan 20 000 elever behörighet till gymnasiet. Det får stora konsekvenser för både eleven och för samhället. Vi samarbetar på nya sätt och över gränser – och vill få med fler aktörer – mot ett gemensamt mål: att fler barn på sikt ska klara skolan. [#enjämlikhans](#)

ELEVINFLYTANDE

Elever delaktighet i skolan en framgångsfaktor för att nå resultat – både i skolprestation och arbetsmiljö i skolan.² På skolor där eleverna ges verkliga möjligheter att påverka skapas det ofta en djupare tillit mellan elever och vuxna, vilket i sin tur bidrar till en tryggare och mer inkluderande miljö.³ Regler och rutiner förbättras, engagemanget för den egna skolan ökar. Det blir även enklare för elever att acceptera de beslut som fattas om de blir lyssnade på och får vara med i beslutsfattandet. Det medför att de också stärker sin självkänsla samt välbefinnande. Det utvecklar de som individer samtidigt som det förbättrar deras skolresultat.⁴

Att elever vill bli lyssnade på har varit ett återkommande perspektiv i våra möten med elever. En elev uttryckte sig genom att säga att *"rektorn och de högt uppsatta måste börja lyssna mer, vi vill ha fler vuxna som går runt och är på platser där vi elever är"*. Vissa tyckte att *"det är jobbigt att prata om elevinflytande, för vi har sagt samma saker så många gånger men de vuxna lyssnar ändå inte."*

En elev som tyckte att det fanns utmaningar kring otrygghet i området nämnde att *"det blir aldrig något som vi tycker. Vi säger att det är otryggt, men det görs inget"*. Flera beskrev en känsla av att bli ignorerade eller misstolkade när de sökte hjälp. Behovet av fler vuxna på skolan framhölls av många – de ville ha särskilt yngre vuxna som de ansåg kunde relatera bättre till deras verklighet. *"Det kan vara lite blandat hos personalen, men vuxna måste förstå att vi som växer upp nu tänker annorlunda. De kan inte göra som de alltid har gjort."*

Barn rätt till inflytande är en grundprincip som lagstadgats av Barnkonventionen, därav är den också extra viktig att beakta i mötet med eleverna på en skola.

² Rönström & Johansson (red) 2021. s.274

³ Thornberg R. (2017). Lärar-elevrelationens betydelse i antimobbningsarbetet. *Venue*, (13), 1–8.
<https://doi.org/10.3384/venue.2001-788X.1769>

⁴ Mager U & Nowak P, (2002) Effects of student participation in decision making at school. A systematic review and synthesis om empirical research. *Educational Research Review*, s 8, 38-61

CIVILSAMHÄLLET

Civilsamhället är idag en aktiv och viktig partner i många skolor och bidrar med värdefulla resurser och insatser. Genom ideella organisationer, föreningar och föräldraengagemang med kompetens, tid och lokala nätverk skapar nya möjligheter för elevernas utveckling och trygghet.

Ett exempel på ett sådant samarbete är projektet ”Jämlig skola – Min chans” som visar hur samverkan mellan skola och externa aktörer kan stärka elevernas trygghet och gemenskap. Under projektets gång har flera av eleverna nämnt att deras deltagande i projektet har stärkt deras känsla av trygghet och gemenskap.

”Min chans projektet har skapat fler aktiviteter och ställen för oss att hänga på. Det finns fritidsgårdar, men de är inte alltid kul att hänga på. Min chans har gett oss möjligheten att istället vara kvar i skolans lokaler.”

I utvärderingarna av Min Chans så framkom det att projektet har haft en positiv inverkan på elevernas studiemotivation, sociala samspel och skolresultatet. Eleverna beskriver att de uppskattat variationen med lekar och aktiviteter som komplement till studierna. De känner sig idag mindre stressade och har större självförtroende i skolarbetet. Bland annat tyckte 93% av projektdeltagarna att ”fysiska aktiviteterna har gjort det enklare att plugga”, ”43% pluggar mer hemma nu än tidigare”, ”64% känner sig mer motiverade och även förbättrat sina provresultat” och ”79% vågar fråga efter hjälp mer”. De framgångsfaktorerna vi kunnat se av projektet är framförallt att eleverna gillar att plugga i grupp – ”tillsammans är bättre” som en elev uttryckte sig. Den miljö vi skapade genom projektet var en trygg och frivillig plats - jämfört med ”skoltvånget” och det fanns även engagerade gruppledare som kunde peppa och skapa struktur.

Skolan är den största skyddsfaktorn mot utanförskap. Hösten 2024 saknade nästan 20 000 elever behörighet till gymnasiet. Det får stora konsekvenser för både eleven och för samhället. Vi samarbetar på nya sätt och över gränser – och vill få med fler aktörer – mot ett gemensamt mål: att fler barn på sikt ska klara skolan. [#enjämligchans](#)

MEDSKICK FRÅN ELEVER

Här nedan sammanfattar vi konkreta förslag som kom fram i workshops med elever, Eleverna går på högstadiet, en i storstad och en på landsbygd. Eleverna har på olika sätt tagit del av kompensatoriska insatser i anslutning till skolan. Detta är vad de önskar att vuxenvärlden – lärare, skolläda och andra vuxna – ska förstå och ta med sig i sitt arbete, med utgångspunkt utifrån skolans kompensatoriska uppdrag.

- Ha läxhjälp för alla, inte bara för elever med F.
- Sluta lägga ned fritidsgårdar. Satsa på aktiviteter efter skolan.
- Ha fler vuxna i skolan, med fokus på relationsbyggande och mångfald.
- Ha mindre elever per klass.
- Ha fler lärare i klassrummet och inte bara hänvisa till läxhjälp hela tiden. De ska ha tid för oss i klassrummet.
- Skapa lugna och trygga platser för studier under och efter skoltid.
- Satsa på mer levande skolmiljöer. Det är för stelt idag. Vi vill ha mer blommor och träd, graffitimålningar och sköna soffor.
- Vi vill inte ha mobilförbud. Det ökar inte tryggheten, tvärtom.
- Fler skolsköterskor och kuratorer i skolan.
- Uppdelade grupper utifrån kunskapsnivåer. Ger eleverna större möjlighet att utvecklas efter egen förmåga.
- Gratis frukost för att ge alla elever en god start på dagen.
- Stärk elevinflytandet där vi får vara med och bestämma saker som påverkar oss.
- Vuxna mentorer som stöttar och motiverar. Fler vuxna som lyssnar och förstår.
- Skoluniform för att minska klädpess och social jämförelse
- Fler samarbeten med föreningar som kan skapa verksamheter för de som inte har råd eller möjlighet.

Skolan är den största skyddsfaktorn mot utanförskap. Hösten 2024 saknade nästan 20 000 elever behörighet till gymnasiet. Det får stora konsekvenser för både eleven och för samhället. Vi samarbetar på nya sätt och över gränser – och vill få med fler aktörer – mot ett gemensamt mål: att fler barn på sikt ska klara skolan. [#enjämlighetschans](#)